

PEDAGOGO KOMPETENCIJOS UGDANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINIŲ INTELEKTĄ

Karolina Kudriavcevaitė, Jurgita Lenkauskaitė

Šiaulių universitetas, Edukologijos institutas

E. p.: karolina.natalija@gmail.com, jurgita.lenkauskaite@su.lt

Įvadas

Emocijų raiška yra viena svarbiausių žmonių gyvenime. Būtina mokėti emocijas valdyti, tačiau šis gebėjimas nėra įgimtas, todėl itin svarbus tampa šios srities ugdymas(is) (Kurienė, 2016). Nustatyta, kad geriausių emocinio intelekto ugdymo(si) rezultatų pasiekama tuomet, kai jis pradedamas ugdyti(s) kuo anksčiau (Shapiro, 2008). Todėl ikimokyklinio ugdymo įstaiga yra viena tų, kuri privalo būti atsakinga už vaiko emocinio intelekto ugdymą(si) (Oaklander, 2012). Vis dėlto ugdymo įstaigose pastebima nemažai vaikų, kuriems sunkiai sekasi valdyti savo emocijas. V. Venslovaitė, L. Danylienė (2018) teigia, jog, norint užtikrinti sėkmingą vaikų emocinio intelekto ugdymą(si), itin svarbus tampa pedagogo vaidmuo. R. Čiužo (2013) teigimu, tam, kad pedagogas galėtų atlikti visus jam priskiriamus vaidmenis, būtinos tam tikros pedagogo profesijos kompetencijos.

Kompetencijų svarbą pedagogo profesijoje nagrinėjo nemažai Lietuvos ir užsienio mokslininkų (Barnet, 1993; Eraut, 1990; Lepaitė, 2003; Laužackas, Stasiūnaitienė, Teresevičienė, 2005; Miltenienė, Daniutė, 2014; Čiužas, 2013; Martišauskienė, 2009; Lasauskienė, 2010; Monkevičienė, Stankevičienė, 2008; Kardelienė, Gudzinevičiūtė, Mykolaitienė, 2007; ir kt.). Jie pateikia kompetencijų sampratą, apibūdina jų esmę, sistemas, pokyčius, pedagogų kompetencijų plėtotę, vertinimą ir pan.

Nors Lietuvoje jau penkiolika metų vykdomos prevencinės programos, jos dar nepasiekia savo tikslų, o padėtis net blogėja (Latinytė, 2018). L. Vaišvildienės, G. Gedvilienės (2017) tyrimas atskleidė, kad tik labai maža pedagogų dalis žino emocinio intelekto ugdymo programas, dauguma jomis nesinaudoja. Ikimokyklinio ugdymo pedagogai akcentuoja, kad nežino konkrečių vaikų emocinio intelekto ugdymo(si) metodų, galimybių (Malinauskaitė, 2011). Šie faktai rodo, jog pedagogams trūksta kompetencijų, leidžiančių sėkmingai plėtoti vaikų emocinio intelekto ugdymą(si). Stokojama tyrimų, susijusių su tuo, kokios ikimokyklinio ugdymo pedagogo žinios, gebėjimai, vertybinės nuostatos, asmeninės savybės, sudarančios

kompetencijas, reikalingos siekiant užtikrinti sėkmingą vaikų emocinio intelekto ugdymą(si). Šiame kontekste išskyla svarbus tyrimo **probleminis klausimas**: *kokios ikimokyklinio ugdymo pedagogo kompetencijos yra svarbiausios ugdant vaikų emocinį intelektą?*

Tyrimo objektas – pedagogo kompetencijos ugdant vaikų emocinį intelektą.

Tyrimo tikslas – identifikuoti, kokios ikimokyklinio ugdymo pedagogo kompetencijos yra svarbios vaikų emocinio intelekto ugdymui(si).

Tyrimo metodai: dokumentų ir mokslinės, metodinės literatūros analizė; kokybinis tyrimas (pusiau struktūruotas interviu), turinio (*content*) analizė.

Pedagogo kompetencijos ugdant vaikų emocinį intelektą: teoriniai aspektai

Anot L. Markham (2018), emocinis intelektas yra žmogaus raidos esmė. Vaikų emocinio intelekto ugdymo būtinybė akcentuojama Lietuvos švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose. Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje (2014) yra išryškinama emocijų kompetencijų svarba, pabrėžiant, jog švietimo įstaigos turėtų „rūpintis socialiniu, emociniu, lytiniu ir tarpkultūriniu ugdymu“ (p. 38). Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) nurodoma, kad švietimo įstaiga privalo sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui „nuolat dalyvauti bent vienoje nuoseklioje, ilgalaikėje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje“ (p. 26).

Emocinio intelekto ugdymo galimybės taip pat atskleidžiamos ir šiuose ikimokyklinio ugdymo metodiniuose leidiniuose: Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014), Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015). Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) emocinio intelekto ugdymas grindžiamas H. Gardner (1983) intelektų įvairovės teorija. Šioje teorijoje H. Gardneris išskyrė du intelektus, kurie kartu sudaro emocinį intelektą: tarpasmeninį ir asmeninį (vidinį). Remiantis Ikimokyklinio ugdymo rekomendacijomis (2015), asmeninį intelekto tipą sudaro keturios ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų sritys: savivoka ir savigar-

ba, iniciatyvumas ir atkaklumas, emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė. Tarpasmeninį intelekto tipą sudaro dvi pasiekimų sritys: santykiai su bendraamžiais ir santykiai su suaugusiais.

Vienas svarbiausių ikimokyklinio ugdymo kokybę lemiančių veiksnių yra pedagogo profesijos kompetencijos (Šeibokienė, 2004). Tam, kad atlieptų vaikų emocinio intelekto ugdymo(si) poreikį, iš ikimokyklinio ugdymo pedagogo tikimasi kompetentingo elgesio. Pedagogų profesijos kompetencijų apraše (2015) teigiama, jog kompetenciją sudaro žinios, gebėjimai, vertybinės nuostatos, asmeninės savybės. Remiantis šiuo aprašu yra išskiriamos trys kompetencijų grupės, kurios būtinos pedagogo profesijai: bendrosios kompetencijos; didaktinės kompetencijos; dalykinės kompetencijos.

Pripažįstama, kad ugdymo kokybę lemia ne tik vaikų, bet ir pačių pedagogų emocinis intelektas, todėl pedagogai turi taip pat siekti profesionalumo tobulindami žinias, savo emocinius gebėjimus šioje srityje (Slušnienė, Balčėtienė, 2016). Siekiant analizuoti pedagogo kompetencijas ugdant vaikų emocinį intelektą, labai svarbi yra jo paties emocinio intelekto ugdymosi patirtis (Vaišvidienė, Gedvilienė, 2017; Latinytė, 2018). M. Zembylas (2007) teigia, jog į pedagoginio turinio žinias privaloma įtraukti emocinio intelekto sritį. Tai akcentuojama ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (2011) 23 straipsnio 4 dalyje: „ne rečiau kaip kartą per ketverius metus pedagoginiai darbuotojai privalo tobulinti kvalifikaciją mokinių socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo srityje“ (p. 13).

Norint ugdyti vaikų emocinį intelektą, svarbi tampa pedagogo dalykinė kompetencija (Pedagogo profesijos kompetencijų aprašas, 2015). Pedagogas turėtų išmanyti emocinio intelekto ugdymo(si) sritį, domėtis, kaip ugdyti vaikų emocinį intelektą. M. K. Rosenthal, L. Gatt (2010) nustatė, kad pedagogai, dalyvavę vaikų emocinio intelekto ugdymo mokomosiose programose, kur kas dažniau teikdavo vaikams emocinius, žodinius palaikymus, skatino ugdytis probleminių situacijų sprendimo ar gebėjimo prisijungti prie grupės įgūdžius tuomet, kai reikėsi neigiamos ugdytinių emocijos (pavyzdžiui, kylant konfliktams, verkiant), palyginti su tais pedagogais, kurie nedalyvavo tokiose programose. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) nurodoma, kad švietimo įstaiga privalo sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti emocinio intelekto prevencinėje programoje. Todėl pedagogas turi būti pakankamai išplėtojęs dalykinę kompetenciją emocinio intelekto ugdymo srityje, jog gebėtų sudaryti tokias sąlygas ir į ugdymo(si) procesą įtraukti emocinio intelekto programą (-as).

Siekiant ugdyti vaikų emocinį intelektą, svarbi ir profesinės komunikacijos kompetencija (Pedagogo

profesijos kompetencijų aprašas, 2015). I. Liubertienė (2016) teigia, kad pedagogas turi rodyti tinkamo emocinio raštingumo komunikavimo pavyzdį vaikams. Kitaip tariant, pedagogas, turėdamas emocinio intelekto žinių, privalo gebėti perteikti verbaline ir neverbaline kalba tas žinias vaikams. Itin svarbu suprasti, jog vaikai mokosi kopijuodami pavyzdžius, todėl pedagogas turi būti puikiai įvaldęs emocinį raštingumą, kuris įgyjamas plėtojant savo asmeninio tobulėjimo ir mokėjimo mokytis kompetenciją.

Taip pat ugdant vaikų emocinį intelektą labai svarbu sukurti motyvuojančią ugdymosi aplinką. Jokie emocinio intelekto ugdymo(si) mokymai, programos nepadės ugdyti vaikų emocinio intelekto, jeigu pedagogo demonstruojamas elgesys, asmeninės vertybės bus priešingos emocinio intelekto ugdymo programų nuostatoms. Pavyzdžiui, jei ugdydamas vaikų pagarbų elgesį pats pedagogas jo nerodys savo veiksmais, maža tikimybė, kad taip bus sukurta motyvuojanti vaikus siekti emocinio intelekto ugdymo(si) aplinka (Liubertienė, Kunickienė, Kupriūnienė, 2015). Dėl to, pedagogas turi suvokti, koks jo elgesys padeda sukurti tinkamą aplinką, o tai užtikrina išplėtotą ugdymo(si) aplinką, turinio ir situacijų įvairovės kūrimo kompetencija (žr. Pedagogų profesijos kompetencijų aprašas, 2015).

L. Vaišvidienė, G. Gedvilienė (2017) teigia, jog emocinio intelekto ugdymui labai svarbus artimiausios vaiko aplinkos vaidmuo, t. y. ugdymo įstaiga, kurioje veikia pedagogai ir šeima. Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) teigiama, kad „[v]aikų ugdymosi procese labai svarbus yra jo santykis su ikimokyklinio ugdymo auklėtoju. Jeigu vaiko santykiai su auklėtoju pozityvūs, vaiko ugdymasis daug sėkmingesnis nei tuo atveju, kai vaiko santykiai su auklėtoju nepalankūs“ (p. 10). C. R. Rogers (2005), D. Šukytė (2016), Ž. Marčiulionienė, A. Bagdonas (2017), V. Venslovaitė, L. Danylienė (2018) taip pat išryškina svarbų pedagogo vaidmenį kuriant jo ir vaiko draugiškus santykius, kaip vieną iš daugelio aplinkos sąlygų, padedančių ugdyti vaiko emocinį intelektą. Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) teigiama, kad tuomet, kai auklėtojas su ugdytiniu tariasi, bendradarbiauja, priima jį tokį, koks yra, įprastai vaikas ugdoma aktyvumą, draugiškumą, taikumą, gebėjimą suprasti kitus. Tai yra tos savybės, kurios svarbios vaiko emociniam intelektui. Tačiau, jei ugdytojas valdo vaikus, yra priešiška nusiteikęs, tuomet ugdytiniai dažniausiai turi emocijų problemų, susiduria su socialine atskirtimi, tampa nedrąsūs, linkę ginčytis, agresyvūs, nesupratingi. Taip pat Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) teigiama, jog pedagogas, pastebėjęs, kad kai kurie ugdytiniai pasižymi neadekvačiu elgesiu, turėtų apgalvoti savo bendravimo su jais būdus, siekti juos pakeisti ir puoselėti šiltą, vaiką priimančią, jo

savarankiškumą skatinantį bendravimo stilių. Kitaip sakant, pedagogas, norintis ugdyti vaikų emocinį intelektą, turi plėtoti kompetenciją kurti tinkamą emocinę aplinką.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014) akcentuojama, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogams labai svarbu pažinti vaikus. Pažinti vaiko individualumą gali padėti ir minėtame apraše pateikiamos emocinio intelekto ugdymo(si) pasiekimų sritys, paremtos H. Gardnerio intelektų įvairovės teorija. Aiškėja, kad siekdamas ugdyti vaikų emocinį intelektą pedagogas turi būti pakankamai išplėtojęs ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetenciją (žr. Pedagogų profesijos kompetencijų aprašas, 2015).

Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizės ataskaitoje (2009) teigiama, kad ugdymo(si) procesas yra suprantamas kaip „įvykių ir situacijų kaita, kurią inspiruoja pedagogas, remdamasis objektyviomis vertybėmis, naudodamas ugdymo priemones, parinkdamas būdus, metodus, ugdymo organizavimo formas“ (p. 44). Taip pat teigiama, jog ugdymo(si) kokybė priklauso nuo vaikų ugdymo tikslingumo. Pedagogų tikslinga veikla – tai ugdymo turinio, metodų, būdų parinkimas, kuriais garantuojamas turinio įgyvendinimas, vaikų ugdymo(si) proceso organizavimas, orientuojantis į ugdymo tikslą. Taigi, siekiant tikslingai ugdyti vaikų emocinį intelektą, svarbi pedagogų ugdymo(si) turinio įgyvendinimo ir tobulinimo kompetencija (žr. Pedagogų profesijos kompetencijų aprašas, 2015).

Apibendrinant galima teigti, jog ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymas(is) šiaudien akcentuojamas kaip prioritetinga sritis. Tam, kad sudarytų palankias sąlygas vaikų emocinio intelekto ugdymuisi, pedagogui svarbu plėtoti įvairias savo kompetencijas. Asmeninio tobulėjimo ir mokėjimo mokytis kompetencija pedagogui svarbi siekiant tapti emociškai intelektualiu žmogumi, gebančiu ugdyti aukšto emocinio intelekto vaikus. Norint ugdyti vaikų emocinį intelektą, ne mažiau svarbu juos pažinti ir būti įgijus ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetenciją. Taip pat pedagogas privalo gebėti kurti tinkamą emocinio intelekto raiškai ugdymosi aplinką, tikslingai parinkti metodus. Tam prielaidas sudaro tinkamai išplėtotą ugdymo(si) aplinką, turinio ir situacijų įvairovės kūrimo kompetencija bei ugdymo(si) turinio įgyvendinimo ir tobulinimo kompetencija. Pedagogų komunikacijos kompetencija leidžia jam tinkamai bendradarbiauti tiek su vaikais, tiek su jų tėvais, sudarant sąlygas, kad emocinio intelekto ugdymas(is) sėkmingai vyktų pagrindinėse vaiko ugdymo(si) institucijose.

Tyrimo metodika ir organizavimas

Siekiant identifikuoti ikimokyklinio ugdymo pedagogo kompetencijas, svarbias ugdant vaikų emocinį intelektą, atliktas pusiau struktūruotas interviu. Tyrimas atliktas 2019 m. balandžio–gegužės mėn. dviejose Šiaulių apskrities ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Interviu dalyvavo 11 tiriamųjų. Informantai pasirinkti remiantis tiksline atranka. Į interviu pateikiamus klausimus atsakė ikimokyklinio ugdymo pedagogai, šiuo metu dirbantys su ikimokyklinio amžiaus vaikais. Tyrimo metu gauti duomenys anлізуoti taikant kokybinę turinio (*content*) analizę. Anot V. Žydžiūnaitės, S. Sabaliausko (2017), kokybinė turinio analizė suteikia vertingos informacijos ugdymo mokslui ir praktikai, taip pat padeda suformuoti požiūrį į naują tyrimo objektą ar temą, įvertinti tam tikrą reiškinį. P. Gavoros (2015) teigimu, kokybinė turinio analizė leidžia vertinti pedagogų gebėjimus bei kompetencijas. Turinio analizė taip pat pasirinkta dėl to, jog suteikia galimybę objektyviai, sistemiškai išnagrinėti transkribuotą tekstą ir daryti patikimas bei tikslias išvadas (Tidikis, 2003).

Tyrimo metu gauti duomenys pateikti lentelėse ir suskirstyti į kategorijas bei subkategorijas. Prie kiekvienos subkategorijos yra pateikiami jas įrodantys teiginiai ir jų dažniai. Dažniai sudaro galimybę suvokti suformuluotos kategorijos svarbą informantams. Tiriamųjų kalba taisyta tik iš dalies, siekiant išvengti tam tikro regiono tarmės ypatybių. Užtikrinant tyrimo etiką, transkribuotuose interviu protokoluose tiriamųjų vardai nerašomi, o užkoduoti trumpiniais, pavyzdžiui: I1 – informantas nr. 1. Atliekant tyrimą laikomasi geranoriškumo principo (Žydžiūnaitė, 2011). Prieš pradėdant interviu, tiriamieji buvo informuoti, jog yra garantuojamas jų dalyvavimo tyrime konfidencialumas. Taip pat buvo užtikrintas laisvas informantų apsisprendimas dalyvauti interviu ir galimybė bet kuriuo metu dalyvavimą nutraukti. Tiriamieji buvo informuoti apie tyrimo naudingumą edukologijos mokslo sričiai, tyrimo dalyvių žinių plėtrai. Laikantis teisingumo principo (Žydžiūnaitė, 2011), tiriamųjų buvo prašoma sutikimo dėl interviu įrašymo.

Pedagogų kompetencijų raiška ugdant vaikų emocinį intelektą: empirinio tyrimo rezultatai

Tyrimo metu buvo teirautasi informantų nuomonės apie tai, kokių kompetencijų reikia ikimokyklinio ugdymo pedagogui, siekiančiam ugdyti vaikų emocinį intelektą. Analizuojant gautus duomenis išryškėjo trys kategorijos: pedagogo didaktinės, bendrosios ir dalykinės kompetencijos. Taip pat išskirtos aštuonios subkategorijos (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. *Kompetencijos, kurių reikia pedagogui, siekiančiam ugdyti vaikų emocinį intelektą (N = 11)*

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Teiginių skaičius
Pedagogo didaktinės kompetencijos	Ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetencija	I1: „Mokinių pažinimo kompetencija“; I2: „<...> turi išmanyti vaikų amžiaus tarpsnį <...>“; I7: „<...> gebėti tinkamai pakreipti ugdymo procesą, kad jam būtų lengviau“; I10: „<...> mokėti pažinti vaikus <...>“ ir kt.	10
	Ugdymo(si) aplinkų, ugdymosi turinio ir situacijų įvairovės kūrimo kompetencija	I3: „<...> aplinkos kūrimo kompetencijos <...>“; I8: „<...> svarbi emocinė aplinka, aplinkos kūrimo kompetencija“ ir kt.	8
	Ugdymo(si) turinio įgyvendinimo ir tobulinimo kompetencija	I8: „<...> Turinio planavimo kompetencija svarbi“; „Svarbiausia gebėti organizuoti veiklą <...>“ ir kt.	5
	Ugdytinių pasiekimų ir pažangos vertinimo kompetencija	I4: „Pasiekimo pažangos vertinimas <...>“; I8: „Tai labai svarbi vertinimo <...> kompetencijos“; I10: „<...> teisingai įvertinti jų pasiekimus <...>“ ir kt.	4
	Profesinės veiklos tyrimo kompetencija	I10: „<...> mokėti ir save vertinti, pamatyti, kas tau pasisekė, kas nepasisekė, ir gebėti tai pripažinti“.	1
Pedagogo bendrosios kompetencijos	Profesinės komunikacijos kompetencija	I2: „Komunikavimo kompetencija pirmoje vietoje“; I6: „<...> komunikacijos kompetencijos“ ir kt.	9
	Asmeninio tobulėjimo ir mokėjimo mokytis kompetencija	I4: „<...> asmeninio tobulėjimo kompetencijos <...>“; I5: „Svarbi kompetencija mokėti mokytis“; I10: „Savo jausmų pažinimas, gebėjimas juos kontroliuoti“ ir kt.	7
Pedagogo dalykinės kompetencijos	Dalykinės žinios	I3: „Dalykinės žinios <...>“; I5: „<...> žinoti, kas yra emocinis intelektas“.	8

Išanalizavus interviu duomenis paaiškėjo, kad labiausiai ikimokyklinio ugdymo pedagogai akcentuoja *didaktines kompetencijas*. *Didaktinių kompetencijų* kategorijoje išryškėjo tai, jog svarbiausia pedagogams, siekiantiems ugdyti vaikų emocinį intelektą, yra *ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetencija* (10). Pedagogų profesijos kompetencijų apraše (2015) taip pat teigiama, kad ši kompetencija yra svarbi tuo, jog pažinęs vaiką pedagogas galėtų padėti jam siekti pažangos, numatyti veiksmingo ugdymo(si) tikslus.

Tyrime išryškėjo ir bendrųjų kompetencijų svarba. Pedagogai ypač akcentavo *profesinės komunikacijos kompetenciją* (9). Tai įrodo tokie teiginiai: „Komunikavimo kompetencija pirmoje vietoje“ (I2); „Bendravimas su vaiku, bendradarbiavimas <...>“ (I4); „<...> profesinės komunikacijos kompetencijos“ (I6) ir kt. Tyrimo rezultatai glaudžiai siejasi su I. Liubertienės (2016) išvalga, kad pedagogas turi rodyti tinkamo emocinio raštingumo komunikavimo pavyzdį vaikams. D. Šukytė (2016), Ž. Marčiulionienė, A. Bagdonas (2017), V. Venslovaitė, L. Danylienė (2018) taip pat išryškina svarbų pedagogo vaidmenį kuriant jo ir vaiko bendravimą, o A. Valantinas (2009) – bendradarbiavimą su tėvais, padedantį ugdyti vaiko emocinį intelektą.

Kaip vienodai svarbios išryškėjo *ugdymo(si) aplinkų, ugdymosi turinio ir situacijų įvairovės kū-*

rimo (8) bei *dalykinė* (8) kompetencijos. L. Vaišvildienė, G. Gedvilienė (2017) teigia, kad emocinio intelekto ugdymui yra labai svarbi artimiausia vaiko aplinka, ypač pedagogų ir vaikų sukurta emocinė aplinka. M. K. Rosenthal, L. Gatt (2010) taip pat patvirtina, jog emocinio intelekto ugdymui(si) svarbios pedagogų dalykinės žinios, kaip ugdyti vaikų emocinį intelektą. Taigi pedagogai, siekdami profesionalumo, turėtų tobulinti žinias, gebėjimus emocinio intelekto ugdymo(si) srityje (Slušnienė, Balčėtienė, 2016). Tyrimo rezultatai taip pat atskleidžia, kad informantai kaip vieną reikšmingiausių kompetencijų ugdant vaikų emocinį intelektą išskyrė *asmeninio tobulėjimo ir mokėjimo mokytis kompetenciją* (7).

Išanalizavus duomenis, pastebėta, kad vos keli informantai pripažįsta, jog ugdant vaikų emocinį intelektą svarbios tokios kompetencijos: *ugdymo(si) turinio įgyvendinimo ir tobulinimo* (5), *ugdytinių pasiekimų ir pažangos vertinimo* (4), *profesinės veiklos tyrimo* (1). Paaiškėjo, kad mažiausiai dėmesio pedagogai linkę kreipti į savo veiklos ir ugdytinių pažangos vertinimą. Galima kelti prielaidą, kad emocinio intelekto ugdymo veiksmingumas nėra tiriamas ir tikslingai tobulinamas.

Pedagogai tyrimo metu įvardijo ir kompetencijas, kurias, jų nuomone, reikėtų tobulinti, kad vaikų emocinio intelekto ugdymas(is) vyktų sėkmingai (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. *Tobulintinos pedagogų kompetencijos ugdant vaikų emocinį intelektą (N = 11)*

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai	Teiginių skaičius
Ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetencija	Psichologinių žinių tobulinimas	I1: „Manau, reikėtų dar psichologinių žinių <...>“; I2: „Psichologines žinias reikėtų tobulinti“; I3: „<...> papildyti žinių bagažą, psichologines žinias <...>“; I5: „<...> reikėtų psichologinių žinių“; I9: „Reikėtų tobulinti dalykinės žinias, psichologines.“	8
	Vaikų pažinimo gebėjimų tobulinimas	I11: „<...> tobulinti gebėjimą pažinti ugdytinius, jų poreikius, polinkius ir gebėjimus“.	1
Dalykinė kompetencija	Emocinio intelekto ugdymo(si) žinių tobulinimas	I3: „Tos informacijos trūksta, <...> kaip ugdyti vaikų emocinį intelektą“; I6: „Trūksta dalykinių žinių apie emocinį intelektą“; I7: „Trūksta dalykinės kompetencijos. Praktinių žinių <...>“; I10: „<...> žinių, kaip ugdyti emocinį intelektą <...> trūksta“.	6
Profesinės komunikacijos kompetencija	Komunikabilumo gebėjimų tobulinimas	I1: „<...> labai svarbu išmokti bendrauti <...>“; I8: „Norėčiau tobulinti savo komunikaciją. Nelabai gebu perteikti, paaiškinti tam tikrą emociją“; I8: „Trūksta gebėjimo bendrauti, bendradarbiauti su tėvais.“	3
	Veiksmingos sąveikos kūrimo žinių tobulinimas	I11: „<...> tobulinti žinias, kaip kurti veiksmingą sąveiką su ugdytiniais ir jų tėvais, stiprinti pozityvius profesionalius ryšius su mokyklos bendruomene <...>“.	1
Asmeninio tobulėjimo ir mokėjimo mokyti kompetencija	Mokėjimo mokyti žinių tobulinimas	I11: „<...> reikia tobulinti žinias, kaip nuolat mokytis ir tobulėti, reflektuojant savo profesinę veiklą ir jos rezultatus“.	1
	Savireguliacijos gebėjimų tobulinimas	I6: „<...> gebėjimas išlikti pozityviam, neprisiimti vaiko emocijų sau, savitvartos, savireguliacijos savo trūksta gebėjimo“.	1

Gauti duomenys rodo tai, jog informantai labiausiai pripažįsta poreikį plėtoti *ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetenciją* (8). Beveik visi informantai teigia, kad jiems trūksta *psichologinių žinių* (8), kas ir sudaro dalį minėtos kompetencijos. Tai įrodo tokie teiginiai: „Manau reikėtų dar psichologinių žinių <...>“ (I1), „Psichologines žinias reikėtų tobulinti“ (I2), „<...> papildyti žinių bagažą, psichologines žinias <...>“ (I3) ir kt. Apie tokių žinių svarbą kalbama ir Pedagogų profesijos kompetencijų apraše (2015), apibūdinant pedagogų *ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetenciją*. Pedagogų psichologinių žinių trūkumas atskleidžiamas ir kai kuriuose kituose tyrimuose. Mokytojo kvalifikacijos tobulinimo metu įgytų žinių ir gebėjimų pritaikomumo vertinimo tyrime (2016) buvo nustatyta, kad pedagogams dažnai aktualūs seminarai yra susiję su „psichologinėmis žiniomis, padedančiomis geriau suprasti kiekvieną vaiką ir dirbti su kiekvienu vaiku (72 resp.)“ (p. 14). Pabrėžtina tai, jog šią kompetenciją pedagogai išskyrė kaip svarbiausią ugdant vaikų emocinį intelektą. Daroma išvada, kad šios svarbiausios kompetencijos vaikų emocinio intelekto ugdyme pedagogams labiausiai trūksta.

Didžioji dalis informantų įvardijo tai, jog jiems reikėtų plėtoti *dalykinę kompetenciją*, kurią anksčiau taip pat įvardijo kaip vieną svarbiausių kompetencijų vaikų emocinio intelekto ugdymui(si). Tiriama

teigia, kad daugiausia jiems trūksta *emocinio intelekto ugdymo žinių*, kas ir sudaro dalį minėtos kompetencijos. Tai įrodo tokie teiginiai: „Tos informacijos trūksta, to konkretumo, kaip ugdyti vaikų emocinį intelektą“ (I3), „Trūksta dalykinių žinių apie emocinį intelektą“ (I6), „<...> žinių, kaip ugdyti emocinį intelektą <...> trūksta“ (I10) ir kt. Pastebima, jog emocinio intelekto žinios akcentuojamos ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (2011) 23 straipsnio 4 dalyje – „ne rečiau kaip kartą per ketverius metus pedagoginiai darbuotojai privalo tobulinti kvalifikaciją mokinių socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo srityje“ (p. 13). Vis dėlto, remiantis tyrimo rezultatais, galima daryti prielaidą, jog Švietimo įstatyme numatytas reikalavimas tobulinti dalykinę emocinio intelekto kompetenciją vis dar yra ne itin veiksmingas. Tai atskleidžiama ir kituose tyrimuose. V. Venslovaitės, L. Danylienės (2018) atliktame tyrime apie mokytojo perspektyvą socialiniame emociniame ugdyme buvo nustatyta daugumos informantų nuomonė, jog šis reikalavimas Švietimo įstatyme gali būti tik dar vienas formalumas: „kad tai nepasidarytų, sakykime, tik lektorių pliusų užsidėjimas“ (p. 122).

Šio tyrimo duomenys atskleidžia tai, kad tik maža dalis informantų teigė, kad reikia tobulinti *asmeninio tobulėjimo ir mokėjimo mokyti* bei *profesinės komunikacijos kompetencijas*. Informantams trūksta *komunikabilumo gebėjimų* (3) ir *veiksmingos sąveikos kūrimo žinių* (1). Pastebima, jog tyrime informantai įvardijo, kad jiems labiau trūksta žinių nei

gebėjimų. Trūksta psichologinių, dalykinių žinių. Be žinių asmuo negali plėtoti tinkamų gebėjimų. Tačiau du informantai įvardijo to priežastis, susiedami žinių trūkumą su *asmeninio tobulėjimo ir mokėjimo mokytis kompetencija*. Kaip teigia V. Venslovaitė, L. Danylienė (2018), tik nuo paties pedagogo noro tobulėti priklausys jo emocinės kompetencijos žinios.

Pastebėta, kad informantams sunku vertinti savo kompetencijų trūkumą. Tai įrodo ne itin informatyvūs pedagogų atsakymai. Kai kurie pedagogai net negalėjo įvardyti, kokių gebėjimų ar žinių jiems trūksta. Tai įrodo tokie teiginiai: „*Sunku įvardinti gebėjimus*“ (I2), „*<...> kiti turi įvertinti, ar elgiesi tinkamai ar netinkamai, ar tu gebi įvertinti ir panašiai*“ (I5), „*Negaliu pasakyti, kokių gebėjimų trūksta*“ (I5). Tai įrodo neišplėtotą pedagogų reflektavimo gebėjimą, kurį galima sieti su dėmesio savo profesinės veiklos tyrimams trūkumu.

Kadangi kompetencijas sudaro ne tik žinios, gebėjimai, bet ir vertybės, asmeninės savybės (Pedagogų profesijos kompetencijų aprašas, 2015), informantų buvo klausama, kokias vertybes ar asmenines savybes jie norėtų tobulinti, siekiant efektyvaus vaikų emocinio intelekto ugdymo(si). Buvo manančių, kad „*<...> asmeninės savybės darbe ne labai ką lemia. Labiausiai lemia išmokimai, noras dirbti, daryti*“ (I9). Kiti informantai pabrėžė būtinybę tapti labiau optimistiškiems, pasitikėti savimi, vadovautis pozityviomis nuostatomis. Šios teigiamos ikimokyklinio ugdymo pedagogų asmens savybės akcentuojamos ir O. Monkevičienės (2007). Tiriemieji taip pat teigė, jog norėtų ugdyti *toleranciją* bei *komunikabilumą*. Pastebima, kad informantai, aptardami, kokios vertybės ir asmeninės savybės yra svarbios ugdant vaikų emocinį intelektą pedagogams, taip pat įvardijo *komunikabilumą, toleranciją, pasitikėjimą savimi*. Galima daryti išvadą, kad pagrindinių asmeninių savybių ir vertybių, svarbių vaikų emocinio intelekto ugdymui(si), pedagogams vis dar trūksta.

Išvados

1. Emocinis intelektas – tai asmeninio ir tarpasmeninio intelektų visuma, apimanti savo emocijų supratimo, savęs valdymo, kitų supratimo, santykių su kitais valdymo gebėjimus. Emocinio intelekto ugdymas(is) svarbus ikimokyklinio amžiaus vaikams, nes padeda suvokti ir valdyti savo bei kitų emocijas, kurti sėkmingą sąveiką su bendraamžiais ir suaugusiaisiais, lemia geresnius ugdymo(si) pasiekimus, užtikrina lengvesnę prisitaikymą aplinkoje.
2. Iširta, jog svarbiausiomis kompetencijomis ugdant vaikų emocinį intelektą ikimokyklinio ugdymo pedagogai pripažįsta esant ugdytinių skirtumų ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetenciją, profesinės komunikacijos kompetenciją, ugdymo(si) aplinkų, ugdymosi turinio ir situacijų įvairovės kūrimo kompetenciją. Taip pat pedagogai didelę reikšmę teikia dalykinėms žinioms, padedančioms suprasti, kas yra emocinis intelektas. Pastebima, kad mažiausiai dėmesio pedagogai linkę kreipti į savo veiklos ir ugdytinių pažangos vertinimą. Taigi vaikų emocinio intelekto ugdymo veiksmingumas pedagogų nėra sistemingai tiriamas ir tikslinčiai tobulinamas.
3. Atskleista, kad kai kurių kompetencijų, svarbių ugdant vaikų emocinį intelektą, pedagogai pripažįsta stokoiantys. Ypač akcentuotas poreikis tobulinti ugdytinių skirtumų ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetenciją. Taip pat pedagogai įvardijo būtinybę plėsti dalykines žinias, kaip ugdyti vaikų emocinį intelektą, mažiau dėmesio skirdami gebėjimams ir vertybinėms nuostatomis. Pripažindami, kad svarbių kompetencijų ugdant vaikų emocinį intelektą jiems trūksta, pedagogai vis dėlto silpnai išreiškia poreikį tobulėti asmeniškai ir plėtoti savo mokėjimą mokytis.

Literatūra

1. Barnett R., 1993, *The limits of competence: Knowledge, Higher Education and Society*. Buckingham: SRHE & Open University Press.
2. Čiužas R., 2013, *Mokytojo kompetencijos: profesinio meistriškumo siekis: mokslo monografija*. Vilnius: Edukologija.
3. Eraut M., 1994, *Developing Professional Knowledge and Competence*. London: Falmer Press.
4. Gardner H., 1983, *Frames of mind: the theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books.
5. Gavora P., 2015, The state-of-the-Art of Content Analysis. *Education Sciences*. Vol. 1. P. 6–18.
6. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas*, 2014, https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf
7. *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos*, 2015, <http://bit.do/eTzGH>
8. *Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė*, 2009, <http://bit.do/eTzGQ>
9. Kardalienė L., Gudzinevičiūtė O. L., Mykolaitienė L., 2007, *Pradinių klasių mokytojų kompetencijų plėtotė: mokojoji knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
10. Kurienė A., 2016, *Kaip užauginti žmogų. Mintys iš vaikų psichologo smėlio dėžės*. Vilnius: Alma littera.
11. Lasauskienė J., 2010, *Muzikos mokytojo veikla ir kompetencijos*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
12. Latinytė R., 2018, *Tėvai (irgi) eina į mokyklą*. Kaunas: Šviesa.
13. Laužackas R., Stasiūnaitienė E., Teresevičienė M.,

- 2005, *Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi*. Kaunas: VDU.
14. Lepaitė D., 2003, *Kompetencijų plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija*. Kaunas: Technologija.
 15. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, *Žin.*, 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804.
 16. Liubertienė I., 2016, Būtina lavinti ne tik įprastą, bet ir emocinį vaikų intelektą. *Jie to verti: žurnalas atsakingsiems tėvams*. P. 20–25, https://issuu.com/sviesa/docs/katalogas_zurnalas_tevams_issu
 17. Liubertienė I., Kunickienė R., Kupriūnienė J., 2015, Socialinių emocinių kompetencijų lavinimas ugdymo įstaigose. *Socialinė sveikata*. Nr. 2(4). P. 90–101, http://www.socialinisdarbas.lt/files/socialinisdarbas/SS_41.pdf
 18. Malinauskaitė A., 2011, Efektyvus socialinių ir emocinių kompetencijų skatinimo būdas vaikų darželyje – prevencinė programa „Lubo iš kosmoso!“. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*. Nr. 8(2). P. 73–88, <https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/30985>
 19. Marčiulionienė Ž., Bagdonas A., 2017, Emocinio intelekto ugdymas ikimokykliniame amžiuje. *Menas, dizainas ir meninis ugdymas: tarptautinės mokslinės praktinės konferencijos medžiaga*. P. 105–112. Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras, <http://bit.do/eRnHP>
 20. Markham L., 2018, *Ramūs tėvai, laimingi vaikai: Kaip nustoti šaukti ant savo vaikų ir užmegzti su jais ryšį*. Vilnius: Vaga.
 21. Martišauskienė E., 2009, Žinių sritys pedagogo kompetencijos ribose. *Acta Paedagogica Vilnensia*. Nr. 23. P. 52–62, doi: 10.15388/ActPaed.2009.23.3048
 22. Miltenienė L., Daniutė S., 2014, Pedagogų ir būsimųjų pedagogų kompetencija ugdyti įvairių poreikių turinčius mokinius inkluzinio švietimo kontekste. *Specialusis ugdymas*. Nr. 1 (30). P. 9–46, <http://gs.elaba.lt/object/elaba:6096737/>
 23. Mokytojo kvalifikacijos tobulinimo metu įgytų žinių ir gebėjimų pritaikomumo vertinimo tyrimas, 2016, <http://bit.do/eTzHF>
 24. Monkevičienė O., 2007, *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo kompetencijų vertinimas: vertinimo metodikų komplektas pradedančio dirbti pedagogo mentoriui*: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
 25. Monkevičienė O., Stankevičienė K., 2008, *Pedagogo kompetencijos: mentoriaus rengimo vadovėlis: dėstytojo knyga*. Kaunas: Technologija.
 26. Oaklander V., 2012, *Paslėpti lobiai: vaiko vidinio pasaulio žemėlapis*. Kaunas: Žmogaus psichologijos studija.
 27. *Pedagogo profesijos kompetencijų aprašas*, 2015, Vilnius, <https://bit.ly/2FgSHB3>
 28. Rogers C. R., 2005, *Apie tapimą asmeniu: psichoterapeuto požiūris į psichoterapiją*. Vilnius: Via Recta.
 29. Rosenthal M. K., Gatt L., 2010, ‘Learning to Live Together’: training early childhood educators to promote socio-emotional competence of toddlers and pre-school children. *European Early Childhood Education Research Journal*. Vol. 18. No. 3. P. 223–240, doi: 10.1080/1350293X.2010.500076
 30. Shapiro, L. E., 2008, *Kaip ugdyti vaiko emocinį intelektą: vadovas tėvams*. Vilnius: Presvika.
 31. Slušnienė G., Balčėtienė A., 2016, Emocinio intelekto ugdymas ikimokykliniame amžiuje. *Mokslų taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*. Nr. 12(1). P. 183–189, <http://ojs.kaunokolegija.lt/index.php/mttlk/issue/view/6>
 32. Šeibokienė G., 2004, Mintys apie naująją pedagogų rengimo koncepciją. *Žvirblių takas*. Nr. 4. P. 2–5.
 33. Šukytė D., 2016, *Socialinis ir emocinis ugdymas*. Klaipėda: UAB „Baltic Printing House“.
 34. Tidikis R., 2003, *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
 35. Vaišvidienė L., Gedvilienė G., 2017, Pedagogų vaidmuo ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinį intelektą. *Holistinis mokymasis*. Nr. 3. P. 11–17, doi: 10.7220/2351-7409.3.1
 36. Valantinas A., 2009, Socialinis emocinis ugdymas. Kas tai? Kuo gali mums padėti? *Švietimo problemos analizė*. Nr. 10(38). P. 1–8, <http://bit.do/eTzJC>
 37. *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*, 2014, Vilnius: ŠCA, <https://bit.ly/2AA2r51>
 38. Venslovaitė V., Danylienė L., 2018, Socialinis ir emocinis ugdymas: mokytojo perspektyva. *Acta Paedagogica Vilnensia*. Nr. 40. P. 111–126, doi: 10.15388/ActPaed.2018.0.11891
 39. Zembylas M., 2007, Emotional ecology: The intersection of emotional knowledge and pedagogical content knowledge in teaching. *Teaching and Teacher Education*. Vol. 23. P. 355–367, doi:10.1016/j.tate.2006.12.002
 40. Žydžiūnaitė V., Sabaliauskas S., 2017, *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programos studentams*. Vilnius: Vaga.
 41. Žydžiūnaitė V., 2011, *Baigiamojo darbo rengimo metodologija: mokomoji knyga*. Kaunas: Vitae Litera.

Summary

TEACHERS' COMPETENCE DEVELOPING EMOTIONAL INTELLIGENCE IN PRESCHOOL AGE CHILDREN

Karolina Kudriavcevaitė, Jurgita Lenkauskaitė

The expression of emotions is one of the most important aspects of our life. One needs to know how to handle them, but, since emotional intelligence is not an innate ability, it is important to develop it (Kurienė, 2016). It is admitted that preschool age is the most suitable period to do it (Vaišvidienė, Gedvilienė, 2017). In order to successfully develop emotional intelligence in children, the teacher's own competence in the subject is essential. In Lithuania, there is a lack of studies what competence, knowledge, skills, attitudes, personality traits a preschool teacher should have so as to ensure successful development of emotional intelligence in children.

Thus the aim of this research was to identify what competence a preschool teacher should have so as to develop emotional intelligence in children. A semi-structured interview with 11 preschool teachers was carried out.

The research data were analyzed using qualitative content analysis. The results of this empirical research showed that, according to the interviewees, it is important to notice differences among children and their abilities, encourage and motivate them, professionally communicate, develop a diverse learning environment, educational content and situations. The respondents also noted that it is important to understand the concept of emotional intelligence. The survey showed that the respondents pay least attention to the assessment of their own activities and of the learners' progress. Thus, the effectiveness of emotional intelligence development in children has not been systemically investigated and purposefully improved. The respondents admitted that they lack competence needed to develop emotional intelligence in children. They emphasized that they should learn better notice differences among children and their abilities, encourage and motivate learners. They also noted that they should focus on the development of emotional intelligence more than of skills and attitudes. However, having admitted that they lack important competence in developing emotional intelligence in children, the respondents were still reluctant to personally improve and develop their learning to learn skills.

Keywords: *development of emotional intelligence, teacher's competence, preschool age children.*

Santrauka

PEDAGOGO KOMPETENCIJOS UGDANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINIŲ INTELEKTĄ

Karolina Kudriavcevaitė, Jurgita Lenkauskaitė

Emocijų raiška yra viena svarbiausių žmonių gyvenime. Būtina mokėti jas valdyti, bet tai nėra įgimtas gebėjimas, todėl svarbus tampa šios srities ugdymas(is) (Kurienė, 2016). Pripažįstama, jog tinkamiausias emocinio intelekto ugdymui(si) yra ikimokyklinis amžius (Vaišvidienė, Gedvilienė, 2017). Norint sėkmingai vykdyti vaikų emocinio intelekto ugdymą(si), itin svarbios tampa pedagogo kompetencijos. Lietuvoje trūksta tyrimų, atskleidžiančių, kokios ikimokyklinio ugdymo pedagogo žinios, gebėjimai, vertybinės nuostatos, asmeninės savybės, sudarančios kompetencijas, yra svarbios, siekiant užtikrinti sėkmingą vaikų emocinio intelekto ugdymą(si). Dėl to šiame tyrime keliamas tikslas nustatyti, kokios ikimokyklinio ugdymo pedagogo kompetencijos yra svarbios vaikų emocinio intelekto ugdymui(si). Tyrimo tikslui pasiekti atliktas pusiau struktūruotas interviu su 11 ikimokyklinio ugdymo pedagogų. Tyrimo duomenims analizuoti pasitelkta kokybinė turinio analizė. Empirinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad svarbiausiomis kompetencijomis ugdant vaikų emocinį intelektą ikimokyklinio ugdymo pedagogai pripažįsta esant ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo kompetenciją, profesinės komunikacijos kompetenciją, ugdymo(si) aplinkų, ugdymosi turinio ir situacijų įvairovės kūrimo kompetenciją. Taip pat pedagogai didelę reikšmę teikia dalykinėms žinioms, padedančioms suprasti, kas yra emocinis intelektas. Pastebima, kad mažiausiai dėmesio pedagogai linkę kreipti į savo veiklos ir ugdytinių pažangos vertinimą. Taigi vaikų emocinio intelekto ugdymo veiksmingumas pedagogų nėra sistemingai tiriamas ir tikslingai tobulinamas. Atskleista, jog pedagogai pripažįsta stokojantys kai kurių tyrimu nustatytų svarbiausių kompetencijų ugdant vaikų emocinį intelektą. Ypač akcentuotas poreikis tobulinti ugdytinių skirtybių ir galimybių pažinimo, pagalbos teikimo ir ugdytinių motyvavimo

kompetenciją. Taip pat pedagogai įvardijo būtinybę plėsti dalykines žinias, kaip ugdyti vaikų emocinį intelektą, mažiau dėmesio skirdami gebėjimams ir vertybinėms nuostatom. Pripažindami, kad svarbių kompetencijų ugdant vaikų emocinį intelektą jiems trūksta, pedagogai vis dėlto silpnai išreiškia poreikį tobulėti asmeniškai ir plėtoti savo mokėjimą mokytis.

Prasminiai žodžiai: *emocinio intelekto ugdymas, pedagogo kompetencijos, ikimokyklinio amžiaus vaikai.*

Įteikta 2019-11-03
Priimta 2019-11-10